

## ДОВГА ДОРОГА В ЦЕРКОВНИХ ДІОХАХ

Святкування 1020-ї річниці хрещення Руси-України позначилося двома повеннями: однією фізичною на Прикарпатті й Буковині, другою – емоційною в серцях християн київської традиції. Здавалося, ці три дні щось перевернули в наших душах, і тепер настала пора уяснити, що саме.

Має рацію Константинопольський патріарх, коли наголошує, що він не є папою Сходу, але його візит в Україну за значенням можна легко прирівняти до візиту Папи Івана Павла II. В обох випадках первоєрархи долали несамовитий спротив патріарха Московського і водночас ішли назустріч найсміливішим мріям частини українських християн. Той факт, що патріарх Царгороду, на відміну від Папи, таки отримав формальне запрошення з боку патріаршої Москви, нічого по суті не міняє. Адже Москва його запрошувала *не на те* святкування. Завдяки Президентові Ющенку, відзначення ювілею принаймні два дні відбувалося не за московським сценарієм, а тому стало святом унезалежнення українського православного духу. І це – найголовніший результат тих ювілейних днів.

Звичайно, чимало православних відчуло розчарування, що, перебуваючи у Києві, патріарх Константинополя не вирішив проблему канонічності незалежних українських Церков. Це почуття майже ідентичне розчаруванню греко-католиків, що, приїхавши в Україну, Іван Павло II не визнав патріархату УГКЦ. Обидва розчарування легко зрозуміти, але важко виправдати, бо церковні процеси є надзвичайно інерційними. Інституція, яка понад усе земне цінує традицію, не може (і не повинна) легко пристосовуватися до швидкоплинних політичних конфігурацій.

Тому не поспішаймо дорікати Президентові Ющенку чи єрархам усамостійненого українського православ'я за якісь недоробки. Звичайно ж, вони були. Звичайно ж, зміна наставлення Царгороду мала якісь конкретні причини. Але все це не більш ніж інформаційний шум, про якого уже через рік пам'ятатимуть лише фахівці. Довірмося Господньому Провидінню: навіть за цих 17 літ державної незалежності християнство в Україні зазнало таких глибоких трансформацій, що наша нетерплячка може воістину розгнівати Бога. Помісна Київська Церква мусить визріти – тільки за цієї умови вона матиме надійне майбутнє. Отож насправді святкуванням 1020-го ювілею християнства в Україні зроблено черговий і надзвичайно важливий крок саме там, де ця помісність і мусить визріти, тобто в душах і мізках українців.

Два перші дні обличчя патріарха Варфоломея I аж світилося від внутрішнього осяяння. А коли над Києвом заяяла веселка, то стало зрозуміло, що на цій події воістину спочиває благословення Господнє. Здавалося, впала якась темна завіса, яка відділяла Софію Київську й усю Україну від її славної історії. Натомість третій день вразив похмурістю облич. Як переконалися телеглядачі, спільна літургія біля пам'ятника Володимиру була не літургією любові, а демонстрацією сили. Тут у свої права вступив дух ревнощів, який прагне будь-якою ціною закріпити за собою спірну територію. Суперництво між патріархами Москви й Константинополя стало темою №1 у порядку денному світового християнства і після урочистостей у Києві не припиниться. Зміна геополітичного статус-кво з усією неминучістю передбачає зміну геохристиянського статус-кво. Й Україна є вирішальним чинником для обох.

Візит до Києва був надзвичайно важливим для більшості єрархів світового православ'я. Одне діло – дізнаватися про Україну зі злосливих повідомлень Московського патріархату, цілком інше – побачити все на власні очі. Розміри держави, маєстат Києва та його церковної історії, рішучість Президента – все це закріплювалося в пам'яті через механізм імпринтингу і ще озветься в належний час. Бракувало лише одного – того, що сім років тому вразило ватиканський супровід Івана Павла II, – півторамаільйонної літургії просто неба, на яку добровільно зійшлися б українські віряни. Розповідають, що саме це в очах ватиканських достойників перетворило УГКЦ з клопітливої діаспорної проблеми в потужну духовну силу,

з якою слід рахуватися. Шкода, що цього разу цей шанс було втрачено, і втратила його, до речі, саме та сила, яка й завоювала серця світу через феєрію велелюдного Майдану!

Можна не сумніватися, що контраверсії київських урочистостей викликали велике сум'яття в серцях українських православних, що перебувають у єдності з Московським патріархатом. Більшість із них по-своєму любить Україну, а тому визначальну вагу для них має канонічність Церкви, а не її вірність російським державницьким інтересам. Проте під час нинішніх святкувань у позиції патріарха Алексія II російські інтереси аж випирали – недарма світ облетіла крилата фраза анонімного православного богослова з повідомлень *Asia News*, який стверджував, що „на жаль, у православ'ї існують центри, в яких над універсальним духом Христа домінує дух газогонів”. Біля пам'ятника Володимирові перед українськими православними увиразнився вибір не між православ'ям і католицизмом, як це було під час візиту Івана Павла II, і не між канонічним та „розкольніцьким” православ'ям, а між двома канонічними гілками православ'я. Причому та гілка, що опонує Москві, є Церквою Царгороду, Церквою-матір'ю для християнського Києва! До якого історичного моменту сумління цих українських православних залишатиметься нечутливим до виразно проросійських мотивацій в позиції патріаршої Москви?

Урочистості завершилися, проте інтрига щодо майбутніх кроків Царгородського патріарха зберігається. Зрозуміло, що постійно чуючи з уст Москви зневажливі коментарі щодо кількості підлеглих Варфоломеєві I парохій, патріарх не проминатиме нагоди укріпити свої позиції за рахунок України. Проте де межа допустимого ризику, що його може прихильно сприйняти світове православ'я? Недавня екуменічна зустріч у Равенні засвідчила, що позиції Московського патріархату у православ'ї змінилися: чи не вперше сталося так, що всі православні делегації проголосували проти тієї пропозиції, яку висунули російські посланці. У цій ситуації ні Константинополю, ні Москві не вигідно вдаватися до різких демаршів: першому – щоб не порушити позитивні для нього тенденції, другій – щоб іще більше не ослабити свої позиції. Отже, позиційна боротьба за впливи й далі триватиме. Як твердять оглядачі, багато що покаже осіння всеправославна зустріч у Стамбулі. Цікаво, що, прагнучи укріпити свої позиції, Москва почала домагатися присутності на таких зустрічах її формально самоврядних Церков-союзниць, автономність яких фактично не визнана світом. Йдеться, зокрема, про присутність делегації Української Православної Церкви, що в єдності з Московським патріархатом. Якщо це справді станеться, то це буде черговий крок до виходу церковного Києва з тіні – дарма що якийсь час він голосуватиме, звичайно ж, за підказкою Москви.

А що з визнанням немосковського українського православ'я? Сьогодні вже зрозуміло: ще треба буде зачекати. Проте важливо не гаяти даремно час на безплідні скарги, а сприйняти цей факт як прихильність долі, яка цим самим підштовхує всіх до важливих і навіть нагальних кроків.

По-перше, слід внутрішньо консолідувати цю гілку українського православ'я, загнзуючи нездорові амбіції окремих лідерів і самодисциплінуючись на всіх рівнях церковної єрархії. Стриманість і навіть упокорення, що їх виявили єрархи незалежного українського православ'я під час ювілейних урочистостей, засвідчують, що це завдання не є непосильним. Головне – зрозуміти, що для успішного прориву як на політичному шляху до Європи, так і на церковному шляху до помісності треба покінчити з отаманщиною й отією впертою хохляцькою вірою в те, що нам вдасться обдурити увесь світ. Перед православним світом має постати міцна консолідована й об'єднана Церква, яку він не зможе не визнати.

По-друге, слід шукати найрізноманітніших нагод, щоб активно працювати з православними Церквами світу, доносячи до них свої аргументи і стаючи їм зрозумілішими. Ту активність України у міжцерковній сфері, яка передувала відзначенню ювілею, добре було б продовжити. Йдеться не про те, щоб поставити визнання головною метою української

Церкви – це вочевидь було б помилкою. Йдеться про принцип „під лежачий камінь вода не тече”, який треба трактувати серйозно.

Мирослав Маринович